منداڵو جوانی- هونەرو نهێنی لە ڕۆمانی هاوڕێ نیگارکێشەکەم دا

(ئەدەبی منداڵان جۆرێك لەناو دنیادا دەبەخشێت بەمنداڵ، لەناو منداڵیشدا جۆرێك دەبەخشێت بە دنیا.) (لیگیا بۆین

(شاخەوان سدیق)

-_____

هەنگە هەمیشە لە ناو دنیای ڕۆشنبیری ئێمەدا، دەیانو سەدان جار گوێ بیستی ئەوەبین کە بۆچی خەکی ئێمە ناخوێنێتەوە؟ یان بۆچی خوێنەوە نەبوەتە بەشێك لە کلتوری ئێمە؟ کە بێشك وەڵامی ئەم پرسیارە قسە زۆر هەدەگرێتو دنیایەك هۆکاری خۆی هەیە، کە بەبۆای من سەرەکی ترین هۆکار دەگەڕێتەوە بۆ پەروەردەی خێزانی لە قۆناغەکانی تەمەنی منداڵیدا. چونکە پێم وابێت پەروەردەکردنی منداڵێك بەشێوەیەکی تەندروست دواجار نەوەیەکی تەندروست لە سەرجەم بوارەکانی ژیاندا دروست دەکات، خوێنەوەش وەك بەشێك لەوشۆازی پەروەدەکردنە ڕۆو کاریگەری خۆی هەیە. چونکە لەو قۆناغەی ژیانی تاك لەم ووڵاتەدا تەندروستو ئاسایی نەبووە، هەر وەك چۆن دەبینین ئێستا ئەم لایەنی ژیانمان بەشاییەکی گەورەی تیایەو بێشك بوەتە گرفتێکی گەورە لە بەردەم ڕاهاتنمان لە سەرخوێنەوەو بووەتە هۆی دروست بوونی لاوازی چڕ لە کەسایەتی تاکی ئێمەدا. چونکە منداڵان لەووڵاتی ئێمەدا نەك فێرنەکراونو نەیان توانیوە کتێبو ئەدەبی منداڵان بخوێنەوە، زۆربەی زۆریشیان لە خوێندن بێبەش بوونو شانسی خوێندەواربوونیان لە دەستداوە، هەر وەك (هیوا قادر) وەرگێڕی ئەم کارە لە پێشەکی ئەم نۆڤلێتەدا دەڵێت" منداڵ لە ئەدەبی مۆدێرنی کوردیدا وەك بوونەوەرێکی نەزانو بچکۆلە تەماشا کراوە، بونەوەرێك کە هەقی هەبژاردنی نیەو هەمیشەش دەبێت گوێ ڕایەبیت لە بەردەم وەزع ونەسیحەتی ئەوئەدەبەی کەوەك کاریگەرییەك کاری کردوە بۆ زوو گەورەکردنی منداڵان، وە بگومان وەك دەبینین لە ئێستادا چۆن ئەم هۆکارە گاریگەرییە خراپەکانی هەنگی لە ئاستی ڕۆشنبیری ئێمەدا داوەتەوە". هەنگە بە شێکی کەی هۆکاری ئەمەش بگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە بەداخەوە لە دنیایی ئەدەبی ئێمەدا کەمترباێخ بە ئەدەبی منداڵان دراوەو لەو بوارەدا کەمتر تێکستو دەق بۆ دنیای منداڵ نوسراو وەرگێڕاوە لە ئەدەبی نەتەوەکانی کەوە. بۆیە دەبینی هەموو ئەوانەشی کە لە قۆناغەکانی منداڵی یان مۆرد منداڵیو نەوجوانیدا

بەهێی کە سێکی بنەماڵەکەیانەوە شانسی دەستکەوتنی کتێبیان هەبووەوە خوێندویانەتەوە بەناچاری ئەدەبی گەورەکان بووەو هەموو کتێبە گشتیەکانیان خوێندوەتەوە. بۆیە بەڕاستی ئەگەر بمانەوێت هاوکێشەی وەڵامی پرسیارەکانی سەرەوەمان لە بەرژەوەندی خۆمان هاوسەنگ بکەینو کلتوری خوێنەوە دروستکەین، دەبێت بگەڕێینەوە لای منداڵانو ئاوێنەك لەم بەشەگرنگەی ناو ئەدەب بدەینەوە کە بە ئەدەبیاتی منداڵان ناسراوە. چونکە ئەدەب لە ڕۆگای فەنتازیاوە زیاتر کار لەسەر بیرکردنەوەو دنیابینی منداڵ دەکاتو زیاتر خەیاڵیان فراوانتر دەکات، کە ئەمەش وادەکات لە ئایندەدا خوێنەرێکی جدیو پڕۆژی بەئاگا دروست بکات، چونکە ئەدەبی منداڵان خاوەن تایبەت مەندێتی خۆیەتی هەم لە ڕووی جیهانە سادەکەیانەوە هەم لە ڕووی فراوانی خەیاڵ و فەنتازیا تێیدا لە ڕۆگەی گەیاندنی جوانی ئیستاتیکی بەرامبەر بە ژیانو دنیابینی ئەوەی کە لە ناویدا دەگوزەرێت. هەروەك چۆن بۆکەس لە شیعرکیدا کە بۆ منداڵانی نوسیوەو لە ڕۆگای زمانێکی سادەوە باس لە هاتنو گرنگی فۆکە ئەکاتو ئاشنای دەکات بەمنداڵان ودەڵێت"

شتێکی بۆخۆنو گیان ئەفڕێت ئەچێتە ئاسمان
ناویان ناوە تەیارە زۆر مەحکەم و بەکارە
لە شەڕا موسیبەتە لە ئاشتیا نیعمەتە
لە سایەی عیلمەتو فەن شتی وا دروست دەکەن

لێرەوە دەمەوێت باس لە و هەوڵە دڵسۆزانە بەکەم کە لە دوای ڕاپەڕینەوە لێرەو لەوێ خەم خۆرانی ئەم بواڕە داویانە بە نوسینو وەرگێڕانی چەندین چیرۆکو شیعرو بابەتی منداڵان لە ڕۆگای دەرکردنی چەندین کتێبو گۆڤاری تایبەت بەم لایەنە گرنگەی ناو ئەدەب، یەکێك لەو هەوڵانەش وەرگێڕانی کتێبی (هاوڕێ نیگارکێشەکەم)ی نوسەری بەڕازیلی (لینگا بۆینگە)یە کە لەلایەن نوسەرو وەرگێڕی بەتوانا (هیوا قادرە)وە لە سویدییەوە کراوە بە کوردی، کە نۆقلێتێکە بەقەبارەی (77) لاپەڕە لە وەرگێڕانە کوردییەکەیدا. بەرهەمەکانی ئەم نوسەرە سەربە کلتوری واقیعی سیحری ئەدەبی ئەمریکای لاتینە. شێوازی نوسینەکانی والە خوێنەردەکات کە لەگەڵ ڕوداوەکانیدا بژواتو ببێتە بەشێك لە پاڵەوانەکانی. ئەم نۆقلێتە بە زمانێکی سادەو بە دەربڕینێکی قوڵ کاری تیاکراوە بە جۆرێك کە بۆ منداڵێکو گەورەیەکیش خوێنەوەی ئاسان بێت. ئەم بەرهەمە خۆی وەك بەشێك لە ئەدەبی منداڵان ئەژمارد کراوەو لە ساڵی (2004) نوسەرەکەی خەڵاتی (ئەستریدلینگرێت) پێبەخشراوە، کە خەڵاتێکی سویدیەو تایبەت بە نوسینە لە بواری ئەدەبی منداڵانو مەردمنداڵاندا کە گەورەترین خەڵاتە لە جیهانداو خەڵاتەکە بۆی(پێنج ملیۆن کرۆنی سویدیە، کە

نزیکەی 655هەزار دۆلاری ئەمریکی دەکات). هەرچەندە نوسەر خۆی لە چاوپێکەوتنیکدا دەڵێت " من خۆم وەك کەسێك دەبینم کە زۆر شەیداو عاشقی ئەدەبی منداڵانم. بەڵام من بۆ کەسێکی تایبەت یان بۆ تەمەنێکی تایبەت ناووسم کە تەمەنی دەساڵ یان سی ساڵ یان چل ساڵبێت بۆ ئەوەی کتێبەکانم بخوێنێتەوە، خوێنەرەکانی من لە هەموو قۆناغەکانی تەمەندان". نوقلیتی هاوڕێی نیگارکێشەکەم یەکێکە لەو بەرهەمانەی کە مرۆڤ لەگەڵ خوێنەوەیدا ڕوبەڕووی چەندین پرسیاری سادە، بەڵام گرنگ دەبێتەوە کە دەشێت بەشێك بێت لە ژیانی ڕۆژانەی هەموومان. سەرەتا چیرۆکەکانی ئەم کارە لە ڕۆژی هەینیەوە دەست پێدەکاتو لە یەکەم دێڕی دەسپێکەکەدا ڕوبەڕوی ئەو پرسیارەت دەکاتەوە. کە ئایا هەرگیز تۆ سەیری ڕەنگەکانی چواردەورتەکەی؟ ئەی ئەم ڕەنگانە هیچ شتێك لە کەسایەتی تۆ دادەگڕێن؟ لە کاتێکا لە تیۆری دەرون ناسیدا ڕەنگ پەیوەندیەکی گرنگی بە ئاستی مەزاجی ئینسانەوە هەیەو هەندێك جار دەتوانرێت کەسایەتی مرۆڤ لە ڕەنگەکانی بەریو چواردەورەکەیەوە بخوێنرێتەوە، چونکە ڕەنگەکان بۆخۆیان خاوەنی تایبەتمەندینو هەریەکەیان ئاماژو خوێنەوەی خۆیان هەیە. هەروەك لە چیرۆکەکەدا دەڵێت" هاوڕێکەم پێی ووتم بۆگومان تازیاتر بچیتە ناوەڕۆکەکانەوە زیاتری لێوە بەدەست دێنیت" بەگشتی ئەم کارە لە واتا سادەکەیدا ئاشنابوونی خوێنەرە بە نهێنی چەند ڕەنگێك کە بۆ کەسی پاڕەوانی ناو چیرۆکەکەکە واتاو مەغزای گرنگیان هەیە، چیرۆکەکە باسکردنە لە هاوڕێەتی دوو کەس کە یەکێکیان کەسی ڕاوی چیرۆکەکەیە کە بەخوێنەوەی چیرۆکەکە باس لە پەیوەندی خۆیو هاوڕێ نیگارکێشەکەی دەکات کە جیاوازییەکی زۆری تەمەن لە نێوانیاندا هەیە. لێرەدا بەبۆای من نوسەر مەبەستێکی گەورەی هەیە لە هەڵبژاردنی پەیوەندی هاوڕێیەتی لە نێوان ئەم دوو کەسە جیاوازەداو بەکارهێنانی هونەر، بەتایبەت هونەری وێنەکێشان وەك ئامرازێك بۆ گرێدانو کۆکردنەوەی ئەم دوو کە سایەتیە ئەویش ڕەخنەگرتنە لە کۆمەڵگاو دەسەڵات وەك دوو تەواوکەری گرنگوبەیاردەر لە ژیانی تاك دا. نوسەری ئەم بەرهەمە هەمیشە لە ڕوانگای دنیای منداڵانەوە جەدەلێك لە نێوان توێژەکانی کۆمەڵگادا دروست دەکات. بەوپێیەی نوسەر لە ووڵاتێکدا ژیاوە کە هەمیشە پێبوە لە تووندوتیژیو ژاوەژاو تاادەیەکی زۆر خەڵکەکەی بەدەست هەژاریەوە ناڵاندویانە. نوسەر لەوەڵامی پرسیاری ئەوەی کە بۆچی بەرهەمەکانی لە دەست سانسۆر کردن ڕزگاریان بوە دەڵێت" ئاخر کەس بۆواناکات لە چیرۆکی منداڵاندا من باسی کێشە کۆمەڵایەتیەکانو چەوسانەوەی ئینسان بکەم، کتێبەکانی من لە سانسۆر ڕزگاریان دەبێت، چونکە جەنراڵەکان کتێبی منداڵان ناخوێنەوە. بەشێکی گەورەی کارکردنی

نوسەر لەم کارەیدا برتییە لە گ□انەوەی یادەوەری ئەویش لە □□گای (کلاودیە) پاشەوانو گ□□ەوەی چیرکەکە کە یادەوەرییەکانی لەگەڵ هاوڕێ نیگارکێشەکەیدا دەگ□□تەوە. ئەوەتا لە لاپەڕە(24) بەزمانێکی زۆر سادە یادەوەریەکی قوڵ دەگ□□تەوە کاتێك منداڵەکە دوای مەرگی هاوڕێ نیگارکێشەکەی پاکەتێکی لە □□گەی خێشەویستی هاوڕێکەیەوە کە ناوی(کلاریس)ە بەدەست دەگاتو لەسەری نوسراوە" بۆ ئەو هاوڕێیەی کە تاوەکو لەگەڵ دەکرد" کە ئەویش مەبەستێکی تری نوسەرە لە فراوانکردنی خەیاڵی خوێنەرە منداڵەکانی لە □□گەی ئەدەبەوە. چونکە وەك بەختیار علی دەڵێت" ئەدەب ئەو □ووبەرەیە کە تیایدا یادەوەری شەخسیو یادەوەری دەستە جەمعی لە هەر شوێنێکی تر زیاترلە یەك نزیك دەبنەوە، یادەوەری چەند ئەدەب دروست دەکات، ئەدەبیش هێندە یادەوەری دروست دەکات". نوسەر لەم کارەرەدا هەوڵێکی زۆری داوە کلتوری پرسیار دروست بکات، بەتایبەت لای منداڵان کە لە زۆرێك لە کەمەگا دواکەوتوەکاندا ئەم مافەیان لێئەسەنرێتەوە. هەمیشە وایان فێردەکرێت کە پرسیارکردن دەربارەی زۆر شت کاری ئەوان نیە. ئەوەتا لە لاپەڕە(32) ئەم نۆڤلێتەدا کاتێك (کلاودیە) منداڵی پاشەوانی چیرکەکە دەیەوێت دەبارەی مەرگی هاوڕێکەی بپرسێت دایکی زوو وەڵامی ئەداتەوەو پێی دەڵێت" بۆت نیە ئیتر لەوە زیاتر بیرلەمە بکەیتەوە. لە تەمەنی تۆدا بیر لە ژیان دەکرێتەوە نەك مردن. خۆتە هاوڕێی تریشت هەیە…" ئەم چیرکەکە چەندە شاکارێکی ئەدەبیە ئەوەندە یاساو □□نمایییە. بەتایبەت بۆ خوێنەرە منداڵەکان کە مەبەستێکی گرنگی نوسەرن، ئەویش لە □□گای پرسیارە جدییەکانیەوە، پرسیار گەلێك دەربارەی (خەون، هاوڕێیەتی، هونەر، عەشق، مردن) هەروەك چۆن لە لاپەڕە(51)دا منداڵەکە دەڵێت" هەندێك □□ژ هەیە بیر لەوە دەکەمەوەو دەڵێم تۆ بڵێیت بتوانم زیاد لە یەك هاوڕێی □استەقینەم هەبێت" هۆی گشتی ئەم نۆڤلێتە کرکردنە لە سەر زەمەن بەو پێیەی نوسەر □وداوەکان دابەش دەکات بەسەر □□ژەکانی دوو هەفتەداو بڵێکیش خۆرا □ووداوەکان تێدەپەڕن. ئەوەش لەم کارەدا کە زۆر سەرنجی منی □اکێشاو نوسەر وەك نهێنی ناو چیرکەکەکە بەکاری هێناوە بوونی (زەنگی کات ژمێری) هاوێی َنیگارکێشەکەیە کە هەرکاتێك ئەم زەنگە لێدەدات منداڵەکە هەست بە بوونی هاوڕێ کەی دەکات. ئەم چیرکە جگە لەوەی □امانەکێشتە ناو دنیایەکی پڕلە جەنجاڵو پڕکێشە، لە دواجاریشدا لەگەڵ دنیایەك لە پرسیاردا جێمان دەهێڵێت هەروەك لە کۆتای چیرکەکەدا لە زمانی (کلاودیە)وە پێمان دەڵێت" من پێم وایە لە ئێستاوە دەتوانم بەردەوام هەموو ئەو پرسیارانەم خوشبوێت کە لەپڕقوتدەبنەوە، تا لە کۆتایدا بتوانم یەك بەیەك لە هەموویان بگەم. بەگشتی ئەم شاکارە دەکرێت زیاد لە جارێك بخوێنرێتەوە،

چونکە جگە لە بوونی زمانە سادەکەی لە گ□انەوەدا زا□ بوونو کردنەوەی دەرگای چەندین نھ□نیە□و کردنەوەی گرێی چەندین کێشەشە کە دەشێت □□ژ□ك لە □□ژان پرسیاری هەموومان بووبێت بێیە لە دواجاردا (لینگا بوینگا)ی نوسەری ئەم شاکارە دە□□ت " من هەمیشە لەگە□ خ□مدا قسە دەکەم، بەدەنگی بەرز لەگە□ ئەو ئینسانانە قسەدەکەم کە دەیان خو□ق□نم، ئەمە شتێکی نا ئاساییە!!! کات□ك کە منا□بووم بەدەنگی بەرز لەگە□ خ□م قسەم دەکرد، خەڵکی دەیان ووت: گوێی لێمەگرن منداڵە:، ئێستاش خەڵکی بەهەمان شێوەی جاران دە□□ن گوێی لێمەگرن پیربووە:!! بە□ام نووسین سیحرە، من هەرگیز تائێستا نازانم کات□ك کە دەنوسم من کێم.

Shaxi83@yahoo.com
www.facebook.com/shaxi.shafiq